

CYMELIA ZE STAREJ SZAFY

Aleksandra Piłsudska
komendantka wywiadu kobiecego

ze zbiorów
Biblioteki Publicznej
im. Marii Konopnickiej
w Suwałkach

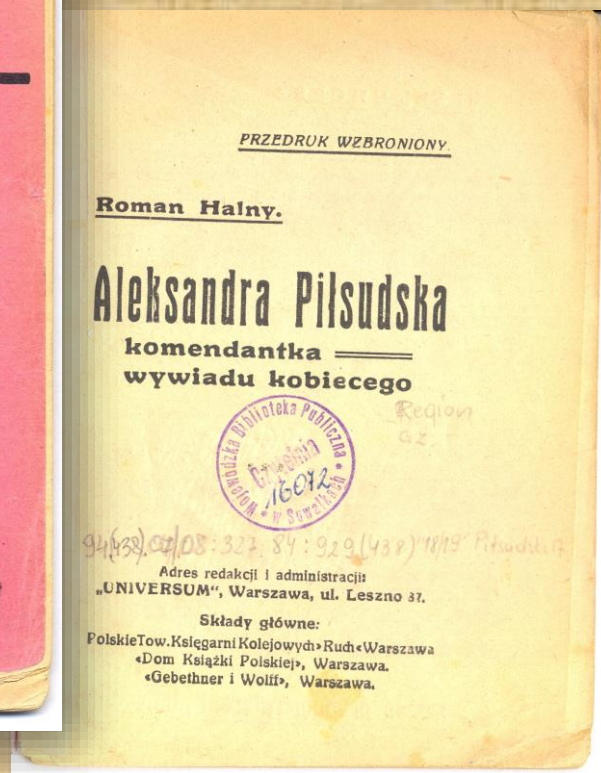

Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej (Suwałki)

WSTĘP

W 1934 roku na rynku wydawniczym ukazała się niewielka objętościowo broszurka prezentująca działalność Aleksandry Szczerbińskiej, jako komendantki wywiadu kobiecego przed I wojną światową. Książka trafiła do zbiorów bibliotecznych suwalskiej księżnicy ze względu na osobę Aleksandry Szczerbińskiej (później Piłsudskiej), która urodziła się i spędziła część życia w Suwałkach. Prezentując ten konkretny fragment losów Aleksandry Piłsudskiej Roman Halny odnotował również krótkie wspomnienia dotyczące Janiny Benedykówny, Wandy Filipkowskiej, Zofii Hanickiej i Zofii Zawiszanki. Losy kobiet działających w wywiadzie zostały przedstawione w formie zbeletryzowanej. Stąd też nie należy traktować prezentowanego materiału jako publikacji o charakterze źródłowym – historycznym.

Broszurkę liczącą 64 strony zakupiono do suwalskiej biblioteki w 1988 r. za kwotę 5500 zł. Niewielka publikacja (wys. 15,5 cm – szer. 11,6 cm) zwraca uwagę kolorystyką okładki. Dodatkowo wzbogacono ją zdjęciem Aleksandry Piłsudskiej (fot. pochodzi z archiwum ochrony carskiej).

Jako autora opracowania podano Romana Hałnego. Przy czym udało się nam ustalić, iż jest to jeden z kilku pseudonimów używanych przez Adama Próchnika – wieloletniego, aktywnego działacza PPS (Polska Partia Socjalistyczna) i historyka.

Biblioteka

Adam Próchnik (syn Izydora¹ i Felicji z d. Nossig) urodził się w 1892 r. we Lwowie, zmarł w 1942 r. w Warszawie.

Adam Próchnik (1892-1942)

Fot. zbiory Narodowego Archiwum Cyfrowego

W 1895 r. wraz z matką przebywał w Szwajcarii, następnie we Francji (w Paryżu), skąd w 1902 r. powrócił do Lwowa. Od 1911 r. studiował na Uniwersytecie Lwowskim. W czasie studiów wstąpił do Polskiej Partii Socjalno-Demokratycznej Galicji i Śląska Cieszyńskiego.

Brał udział w I wojnie światowej. Od 1919 r. związał swoje życie z Piotrkowem Trybunalskim. W 1931 r. przeniósł się do Warszawy, gdzie podjął pracę w Archiwum Głównym Akt Dawnych. Prowadził działalność naukową, której nie przerwała nawet wojna. Działał w PPS. Zmarł nagle, na zawał serca w 1942 r.

Został pochowany na Cmentarzu Ewangelicko-Reformowanym w Warszawie.

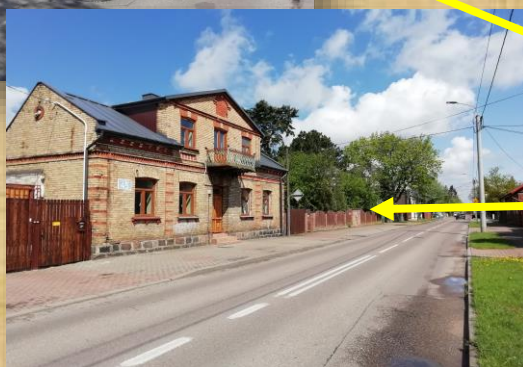
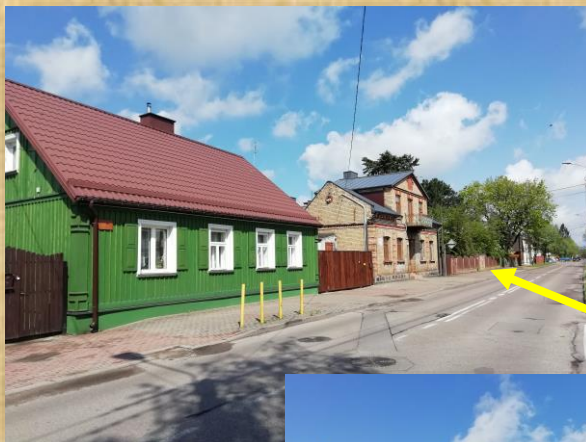
Jego publikacje ukazywały się również pod pseudonimami, m. in.: Artur, Roman Halny, Roman III, Henryk Swoboda. W 1934 roku, używając pseudonimu Roman Halny, wydał niewielką książeczkę traktującą głównie o działalności konspiracyjnej Aleksandry Piłsudskiej. Znaczna część publikacji omawia wczesny okres pracy konspiracyjnej Aleksandry Piłsudskiej – wtedy jeszcze Szczerbińskiej.

¹ Wg danych metrykalnych ojcem Adama Próchnika był Izydor Próchnika – urzędnika bankowego, jednak różne źródła podają, iż jego biologicznym ojcem był Ignacy Daszyński.

Kreśląc sylwetkę przyszłej żony marszałka Józefa Piłsudskiego, Próchnik wspomina, iż *Dom państwa Szczerbińskich, w którym przyszła na świat mała Ola, znajdował się w Suwałkach*². Zaznacza też, że wychowała się ona w rodzinie przesiąkniętej tradycjami patriotycznymi, a błogie i sielskie dzieciństwo

przerwała śmierć rodziców.

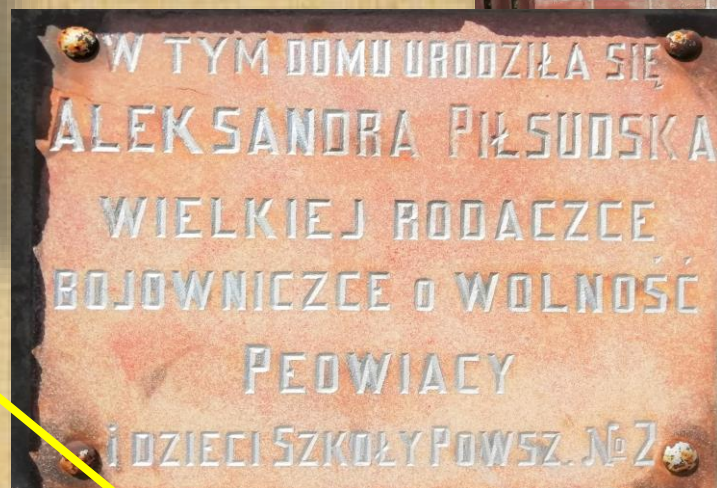
Osieroconą Olą, jej wychowaniem, zajęła się babka Karolina i ciotka Maria – Zahorskie.

Fragment ulicy Wawrzyńca Gałaja (Suwałki) z widoczną posesją, na terenie której znajdował się dom rodziny Aleksandry Piłsudskiej (z d. Szczerbińskiej).

Widok obecny (maj 2021 r.).

² A. Próchnik, *Aleksandra Piłsudska : komendantka wywiadu kobiecego*, Piotrków [1934], s. 9.

Tablice pamiątkowe na ogrodzeniu posesji przy ulicy Wawrzyńca Gałaja. Widok obecny (maj 2021 r.)

Dom rodzinny Aleksandry ze Szczerbińskich Piłsudskiej w Suwałkach. Okres międzywojenny. Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe

Osoba Aleksandry Piłsudskiej doczekała się wielu opracowań i publikacji dostępnych zarówno w formie książkowej, artykułów prasowych, jak i na stronach internetowych. Z tego też względu, nie będziemy tu omawiać jej biografii, natomiast chcielibyśmy przedstawić krótkie biogramy trzech innych kobiet konspiratorek działających w wywiadzie kobiecym, o których pisał Adam Próchnik w publikacji *Aleksandra Piłsudska : komendantka wywiadu kobiecego*.

Wanda Pełczyńska (z d. Filipkowska) (1894-1976) – działaczka niepodległościowa, kurierka I Brygady Legionów w l. 1914-1915 r. i Naczelnego Dowództwa w 1919 r., posłanka na Sejm IV Kadencji (1935-1938), publicystka i działaczka społeczna, redaktorka "Bluszcza" i "Kobiety Współczesnej", żona szefa Sztabu Komendy Głównej AK gen. Tadeusza Pełczyńskiego, członkini ZWZ-AK, więźniarka NKWD w Wilnie w l. 1940-1941, współpracownik Radia Wolna Europa, założycielka i pierwsza prezes Zjednoczenia Polek na Emigracji, odznaczona m.in. Virtuti Militari, Krzyżem Niepodległości, Krzyżem AK³.

³Informacja o Wandzie Pełczyńskiej (z d. Filipkowskiej) z: *Archiwum Wandy Pełczyńskiej*, <https://www.pilsudski.org.uk/pl/archiwum-202.php> [Dostęp: 2021.05.17].

Zofia Zawiszanka (primo voto Gąsiorowska, secundo voto Kernowa) (1889-1971)

– działaczka niepodległościowa, poetka, prozaik, publicystka.

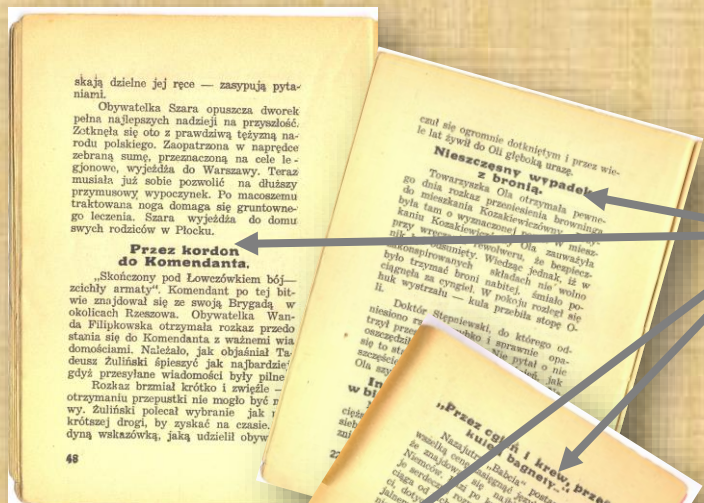
Była zwiadowczynią Drużyn Strzeleckich dostarczającą patrolom Piłsudskiego informacji o ruchach wojsk rosyjskich. (...) Jej mąż Janusz Gąsiorowski (późniejszy generał WP) był bliskim współpracownikiem Józefa Piłsudskiego w Polskich Drużynach Strzeleckich. W 1916 roku Józef Piłsudski został ojcem chrzestnym ich córki Anny⁴.

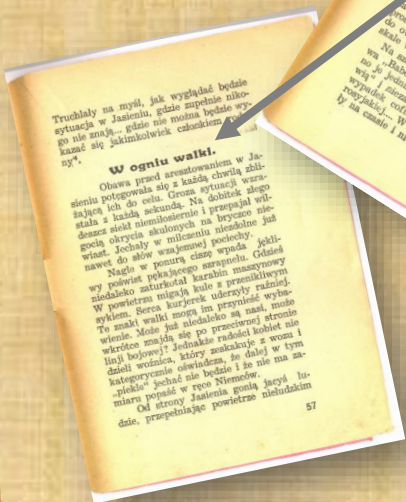
Zofia Hanicka (z d. Ostolska) – żona Ignacego Dionizego Hanickiego (ziemianina), kobieta o silnym charakterze, kurierka Polskiej Organizacji Wojskowej, została odznaczona Krzyżem Niepodległości z mieczami. Jej córką była Kazimiera Żuławska, która na cześć matki nazwała jej imieniem założony przez siebie legendarny pensjonat "Zofijówka", salon artystyczno-towarzyski Młodej Polski.

⁴ Zob. tekst: *Dach dla Kościuszki i Miłosza*, <https://www.rp.pl/artukul/127381-Dach-dla-Kosciuszki-i-Milosza.html> [Dostęp: 2021.05.17].

TEKST, ROZDZIAŁY, NAGŁÓWKI...

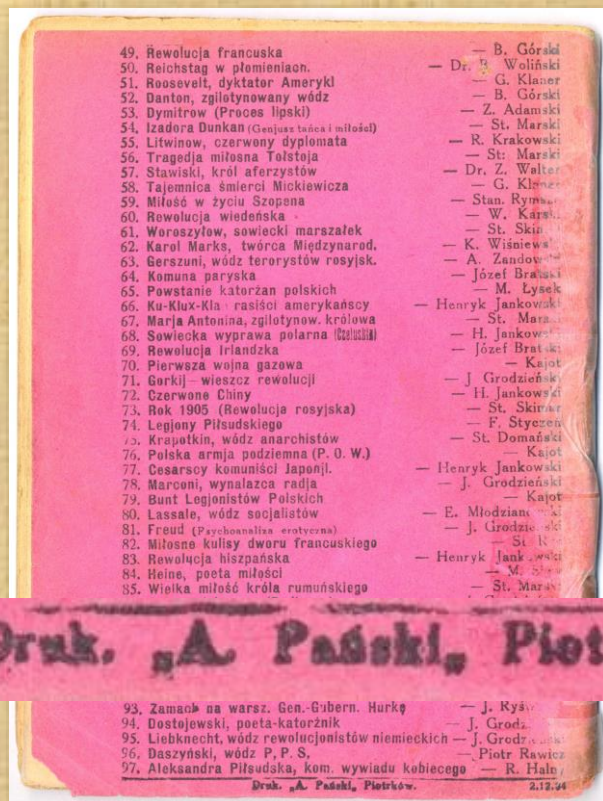

Tekst publikacji autor podzielił na krótkie rozdziały przedstawiające sylwetki kobiet – żołnierzy i ich działalność w konspiracji – wywiadzie. Przy czym warto zaznaczyć, że nie są to dane strictly biograficzne – encyklopedyczne. Raczej możemy mówić tu o swego rodzaju luźnych opowieściach, o kilku epizodach z czasów walki o niepodległość. Czytelnika razić może patos, egzaltacja i nadmierne gloryfikowanie bohaterów publikacji.

Z tego m. in. względu odnosi się wrażenie, iż książka ma charakter propagandowy. Tytuły poszczególnych rozdziałów zostały wyróżnione pogrubioną czcionką.

Biblioteka Publiczna im. Marii Konopnickiej (Suwałki)

Książkę wydano w Piotrkowie w 1934 r. w drukarni Aleksandra Pańskiego. Zakład należał od lat do rodziny Pańskich. O jego historii traktuje interesujący tekst „Drukarstwo żydowskie w Piotrkowie”, w którym czytamy m. in.: *Długa znacząca drukarnia żydowska w Piotrkowie należała do rodziny Pańskich. W założonej przez braci Eliasza i Samuela Pańskich manufakturze (mieszczącej się przy zbiegu ul. Bankowej — obecnie Dąbrowskiego i Moskiewskiej — obecnie Wojska Polskiego) drukowano głównie żydowskie teksty religijne, wydano w niej m.in. jedno z najkosztowniejzych wydań „Talmudu Jerozolimskiego” z kompletem komentarzy.*

Już sam ten fakt świadczy nie tylko o dużej biegłości w sztuce drukarskiej pracowników drukarni, ale również o sporym kapitale zaangażowanym w spółkę. Kierownikiem działu żydowskiego drukarni Pańskich był Motel Cederbaum, pracownikami byli niemal wyłącznie żydzi, nic więc dziwnego, że funkcjonowała tam nawet mała sala modlitewna dla pracowników. Drukarnia posiadała także dział drukujący wydawnictwa w języku polskim.

Samuel Pański wkrótce wycofał się z rodzinnego biznesu i przeniósł do Łodzi, a po Eliaszu przedsiębiorstwo przejął Adolf, syn Samuela.

Winieta czasopisma „Głos Trybunalski”.

— w tym „Głos Trybunalski”. Drukowano także znaczki pocztowe techniką litograficzną. Książki żydowskie zeszły zdecydowanie na drugi plan, a większość pracowników drukarni stanowili wówczas chrześcijanie. Firma posiadała księgarnie w Piotrkowie i Częstochowie, które oprócz książek sprzedawały także... kasy ogniotrwałe⁵.

⁵ Drukarstwo żydowskie w Piotrkowie, <http://masechet.blogspot.com/2012/03/drukarstwo-zydowskie-w-piotrkowie.html> [Dostęp: 2021.05.15].

Wspomniany Aleksander Pański zginął w czasie II wojny światowej, w obozie koncentracyjnym w Dachau. Firmę prowadził do listopada 1939 r. Podczas okupacji zajęli ją Niemcy. Natomiast po wojnie została upaństwowiona i działała pod nazwą Piotrkowskie Zakłady Przemysłu Terenowego⁶.

Reklamy firmy „Adolf Pański i Spadkobiercy” opublikowane na łamach „Głosu Trybunalskiego”.

⁶ Zob.: *Słownik pracowników książki polskiej*, red. I Treichel, Warszawa 1972, s. 657.

Składy główne:

Polskie Tow. Księgarni Kolejowych » Ruch « Warszawa
« Dom Książki Polskiej », Warszawa.
« Gebethner i Wolff », Warszawa.

13164. Polskie Towarzystwo Księgarni Kolejowych „Ruch”, S-ka Akc. (1918; 1920). Wr.

A. Warszawa, Al. Jerozolimskie 63. Tlf: 9-93-61. Tlg: Ruch Warszawa. PKO: 163. Bk: B. Zw. Sp. Zar., B. H. w Warsz. Rejestr: Warszawa B/VI 843.

C. Stefan Krzywoszewski (prez.), Wojciech Baranowski (v. prez.), Antoni Lewandowski (v. prez.), Stanisław Arct, Józef Chodak, Janina Hołówkowa, Feliks Mrozowski, Zygmunt Pierracki, Tadeusz Tchorzewski, Mieczysław Ziemniewicz.

D. Leon Puławski (prez.), Edmund Seyfried, Stanisław Godycki-Ćwirko, Dr. Jan Gebethner, Mieczysław Dobija.

F. Oddz: Kraków, Andrzeja Potockiego 3.— Lwów, Sykstuska 46. — Poznań, Ratajczaka 36° — Gdańsk, Kaszubski Rynek 21.

H. Stow. Kupców P., Wr. — Zw. Księgarzy P., Wr. — P. Zw. Wydawc. Dzienn. i Czasop., Wr.

J. Własne udziały: Danziger Buchhandlung- u. Reklamebüro, G. m. b. H., Gdańsk (50%).

Instytucją, która przyczyniła się do publikacji książki było Polskie Towarzystwo Księgarni Kolejowych „Ruch”. Powołali je do życia dwaj znani księgarze: Jakub Mortkiewicz i Jan Gebethner. *Ich spółka opierała się na nowoczesnym wówczas formacie „trafik” – kiosków dworcowych, oferujących prasę, tytoń i inne drobne artykuły. Towarzystwo stawiało sobie za cel misję rozpowszechniania czytelnictwa w odradzającym się po wojnie społeczeństwie. Na tamte czasy było to nowatorskie i pionierskie przedsięwzięcie, które dało początek jednemu z największych przedsiębiorstw w Polsce. Pierwszy kiosk został otwarty w styczniu 1919 r. na peronie dworca Kolei Wiedeńskiej w Warszawie. W niespełna pół roku funkcjonowało już ponad 60 kiosków i księgarni.*

Tekst z: „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” : połączone wydawnictwa: "Rocznik Informacyjny o Spółkach Akcyjnych w Polsce" i "Polski przemysł i handel (rynek polski)" 1938.

K. Zł 1.000.000 podz. na 10.000 akc. okazic. po Zł 100 nom. wart.

M. 1926 — 12%; 1927 — 12%; 1928 — 12%; 1929 — 10%; 1930 — 8%; 1931 — 5%; 1932 — 5%; 1933 — 0%; 1934 — 2,5%; 1935 — 3% 1936 — 4%.

N. Księgarnie — 518 punktów sprzedaży na stacjach kolejowych i w miastach; hurtowy kolportaż dzienników i czasopism krajowych i zagranicznych oraz książek, wydawnictwo i sprzedaż przewodników, rozkładów jazdy, planów miast, widokówek, sprzedaż tytoniu i papierosów. Reklama. Eksploatacja automatów na stacjach kolejowych. ¶ Librairies — 518 kiosques aux gares de chemin de fer et dans les villes: colportage en gros de journaux et de périodiques du pays et étrangers et vente de livres, édition et vente de guides, d'indicateurs de chemin de fer, de plans de villes, de cartes postales. Vente de tabac et de cigarettes. Réclames et exploitation d'automates aux gares de chemin de fer. ¶ Buchhandlung — 518 Kioske auf Bahnhöfen u. in den Städten: Grosskolportage von inländischen u. ausländischen Zeitungen u. Zeitschriften, Verkauf von Büchern, Verlag u. Verkauf von Führern, Fahrplänen, Stadtplänen, Postkarten. Verkauf von Tabak u. Zigaretten. Reklame. Exploitation von Automaten auf Eisenbahnhöfen. ¶ Book and news kiosk — 518 selling posts at railway stations and in the towns; wholesale news agents for Polish and foreign dailies, periodicals and books, time-tables, guides, plans and post-cards. Tobacconists. Advertising. Exploitation of slot-machines at railway stations. Robotn: 150. Urzędn: 365.

RUCH szybko się rozwijał. Przejął konkurencyjną firmę „Czytajcie” i przekształcił się w spółkę akcyjną. W 1935 r. był jedyną ogólnopolską siecią sprzedaży prasy, posiadał 700 punktów sprzedaży: kioski, stoiska oraz sklepy⁷.

Polskie Towarzystwo Księgarni Kolejowych „Ruch” założone w roku 1918, początkowo ograniczało się (...) do kolportażu czasopism na kolejach, następnie objęło swą działalnością częściowo stolicę, a od roku 1930 zaczęło organizować kolportaż prowincjonalny, zmierzając do monopolizacji⁸.

↑
Tekst z: „Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” : połączone wydawnictwa: "Rocznik Informacyjny o Spółkach Akcyjnych w Polsce" i "Polski przemysł i handel (rynek polski)" 1938.

⁷ Jesteśmy firmą z tradycjami, <https://ruch.com.pl/o-nas/o-firmie/> [Dostęp: 2021.05.18].

⁸ E. Rudziński, *O działalności „Ruchu”*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1966, nr 5/1, s. 234.

Książka Próchnika ukazała się w ramach Biblioteki „Universum”. Każda z publikacji wydawanych w tej serii liczyła 64 strony, jej cena – zgodnie z założeniem – wynosiła ówczasie 25 groszy (choć jak ustaliliśmy zmieniała się również). Początkowo kolejne tytuły serii wydawano co dwa tygodnie. Niebawem jednak częstotliwość ukazywania się zmieniono. Publikacje wydawano jako tygodniki. Ponadto przewidywano możliwość prenumeraty oraz wysyłkę książek zarówno na terenie Polski, jak i za granicą. Serię otwierała praca H. Mirskiego pod tytułem „Wykradzenie Piłsudskiego” znana również pod tytułem „Jak wykradzono Józefa Piłsudskiego z cytadeli warszawskiej”.

5500

1. Wykradzenie Piłsudskiego	— Dr. H. Mirski
2. Zamach Kwapińskiego-policjanta	— W. Jedrzejszyk
3. Zamach Prytyra na polną astrę	— Dr. H. Mirski
4. Czerwony dyktator Stalin	— R. Krakowski
5. Arafat (Sawinkow) (Król terrorystów)	— R. Krakowski
6. Pap. uniański Rasputin	— R. Krakowski
7. Al Capone, król bandytów amer.	— O. Cawton
8. Napoleon i jego kobiety	— Dr. S. Dąbrowski
9. Hitler, podpalacz Europy	— M. Korcki
10. Zamach dziesięciu-gub. Skallena	— W. Kaliski
11. Szpiegostwo japońskie	— F. Lipiński
12. Szpiegostwo egipskie	— Dr. Zeter
13. Wilhim II, awanturzysta kajser	— M. Okazko
14. Bunt Sieroszewskiego w cytadeli	— W. Kaliski
15. Szpiegostwo chińskie	— S. Miran
16. Tajemnice GPU (Czerwoczyżak)	— K. Warner
17. Mord w hipozie (proces Hutuski)	— S. Zorski
18. Taniec miłości i śmierci II (1918-1919)	— J. Szajnie
19. Zamach Sławka na bank caraki	— W. Jedrzejszyk
20. Zwirko i Wigura	— W. Sieroszyński
21. Trecki, dyktator na wygnaniu	— R. Krakowski
22. Szpiegowie wojny światowej	— M. Krak
23. Zamach Arolszewskiego na króla	— Dr. H. Mirski
24. Mussolini, wódz fraszystów	— R. Michalik
25. Kiepara, król śpiewaków	— A. Rogalski
26. Mord w hotelu (Proces Ronkiera)	— Dr. Z. Walter
27. Piłsudski (Od bitwy do bitwy)	— Dr. H. Mirski
28. Lenin, twórca światów	— K. Witniecki
29. Wybuch wojny światowej	— M. Okazko
30. Mata Hari (Kortyzana - szpieg)	— F. Lipiński
31. Zamach 3 premierów polskości	— S. Lidzko
32. Rewolucja niemiecka	— B. Górski
33. Proces Rity Berganowej	— Dr. Z. Walter
34. Upadek caratu	— Z. Adamski
35. Przewrót bolszewicki	— S. Radow
36. Kasocinski, mistrz biegu	— W. Oleśkowski
37. Kullay zamachu Hitlera	— Dr. B. Walski
38. Tajemnice ochrony warszawskiej	— N. Starski
39. Alfred Redl, szpieg - homoseks.	— S. Miran
40. Katuszen, żydowski prorok Hitlera	— E. Stefański
41. Katarzyna II, rozumnista caryca	— K. Dorobowski
42. Kemal Pasza, dyktator turecki	— J. Gajek
43. Gandhi, prorok Indii	— G. Kler
44. Wielki apokryf procesie sowietem	— W. Osiak
45. Porwanie 10 szlachowców z Pawlaka	— S. Lidzko
46. Wajna rosyjsko - japońska	— R. Krakowski
47. Edison, król wynalazców	— O. Laniewski
48. „Felus” — król złodziei warsz.	— H. Czerwinski

Dalszy rian na str. 4-ty okładki.

49. Rewolucja Francuska	— Dr. H. Mirski
50. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
51. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
52. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
53. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
54. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
55. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
56. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
57. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
58. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
59. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
60. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
61. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
62. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
63. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
64. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
65. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
66. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
67. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
68. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
69. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
70. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
71. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
72. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
73. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
74. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
75. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
76. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
77. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
78. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
79. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
80. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
81. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
82. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
83. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
84. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
85. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
86. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
87. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
88. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
89. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
90. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
91. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
92. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
93. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
94. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
95. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
96. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
97. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
98. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
99. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski
100. Wzrost i plemion	— Dr. H. Mirski

BIBLIOTEKA „UNIVERSUM”
 Ukazuje się co tydzień.
 Cena każdej książki—25 groszy, wraz z przesyłką.
 Za pobraniem wysyła się tylko zamówienie, wynoszące conajmniej 5 złotych. Przy wysyłce za pobraniem dolicza się 60 groszy.
 Na zamówienie pocztówką wysyłamy bezpłatnie ilustrowany prospekt „UNIVERSUM“ oraz czek dla wpłacenia należności.
 „Universum“ w przedpłacie abonamentowej:
 Prenumerata kwartalna — 13 książek — 2 zł. 50 gr.
 wraz z przesyłką, zagranicą — 3 zł. 50 gr.
 Adres dla korespondencji:
 „UNIVERSUM“, Warszawa, ul. Leszno 87.
 Dla przesyłek pieniężnych: Konto P. K. O. 372.

Kompletujcie sobie „Universum”!

Pełny komplet „Universum” — to
biblioteka o wartości
ENCYKLOPEDYCZNEJ.

Spis wszystkich numerów — na odwrotnej stronie.

dawców gazet oraz na wszystkich dworcach kolejowych w kioskach „RUCH”

BIBLIOTEKAZKA „UNIVERSUM”

Każda książka zawiera 64 strony i stanowi całość. — Tomiki ukazują się co dwa tygodnie. — Cena każdej książki 25 groszy. — Przesyłka bezpłatna. — Prenumerata półroczna — 13 książek — wynosi 2 zł. 50 gr. — Prenumeratę można rozpocząć od każdego bieżącego numeru. — Na zamówienie pocztówką wysyłamy prospekt i czek P. K. O. dla wpłacenia należności. — Wpłacić można do P. K. O. konto 372 lub znaczkami pocztowymi.

ADRES:

„UNIVERSUM” Warszawa, ul. Leszno 87, skrz. poczt. 11,
tel. 11-64-64.

Adres dla przysyłek pieniężnych: P. K. O. 372.

Kompletujcie sobie „Universum”!

Pełny komplet „Universum” — to
biblioteka o wartości
ENCYKLOPEDYCZNEJ

Spis wszystkich numerów — na odwrotnej stronie.

UNIVERSUM ukazuje się co tydzień
pod red. ó-ra B. WOLINSKIEGO
Cena każdego numeru 25 gr.

TA kwartalna wynosi | CENY OGŁOSZEŃ: 1 str. — 100 zł
zagranicą 3 zł. 50 gr. | 1/2 str. — 50 zł. 1/4 str. — 25 zł.

Adres redakcji i administracji:
UNIVERSUM Warszawa, ul. Leszno 87
64 Dla przysyłek pieniężnych: konto P.K.O. 372.

31. Upadek caratu
32. Piłsudskiego
33. Piłsudskiego
34. Piłsudskiego
35. Piłsudskiego
36. Piłsudskiego
37. Piłsudskiego
38. Piłsudskiego
39. Piłsudskiego
40. Piłsudskiego
41. Piłsudskiego
42. Piłsudskiego
43. Piłsudskiego
44. Piłsudskiego
45. Piłsudskiego
46. Piłsudskiego
47. Piłsudskiego
48. Piłsudskiego
49. Piłsudskiego
50. Piłsudskiego
51. Piłsudskiego
52. Piłsudskiego
53. Piłsudskiego
54. Piłsudskiego
55. Piłsudskiego
56. Piłsudskiego
57. Piłsudskiego
58. Piłsudskiego
59. Piłsudskiego
60. Piłsudskiego
61. Piłsudskiego
62. Piłsudskiego
63. Piłsudskiego
64. Piłsudskiego
65. Piłsudskiego
66. Piłsudskiego | 31. Upadek caratu
32. Piłsudskiego
33. Piłsudskiego
34. Piłsudskiego
35. Przewrót bolszewicki
36. Kusociński, mistrz biegu
37. Kulisy zamachu Hitlera
38. Tajemnice ochrony warszawskiej
39. Alfred Redl, szpieg - homoseks. a
40. Hanussen, żydowski prorok Hitlera
41. Katarzyna II, rozpustna caryca
42. Kemal Paşa, dyktator turecki
43. Gandhi, prorok Indji
44. Wielki spisek przeciw sowietom
45. Porwanie 10 skazańców z Pawlaka
46. Wojna rasyjsko - japońska
47. Edison, król wynalazców
48. „Felus” — król złodziei warsz.
49. Rewolucja francuska
50. Reichstag w płomieniach.
51. Roosevelt, dyktator Ameryki
52. Danton, zgilotynowany wódz
53. Dymitrow (Proces lipski)
54. Izadora Duncan (Główna tancerka i miłośnik)
55. Litwinow, od chodera do Kremla
56. Tragedja miłosna Tolstoj
57. Stawiski, król aferzystów
58. Tajemnica śmierci Mickiewicza
59. Miłosin, wódz intrygatorów rosyjskich
60. Rewolucja wiedeńska
61. Woroszyłow, sowiecki marszałek
62. Karol Marks, twórca Międzynarodow.
63. Gerszuni, wódz intrygatorów rosyjskich
64. Komuna paryska
65. Powstanie katarzan polskich
66. Ku-Klux-Klan rasistki amerykańskiej |
|---|---|

Kompletujcie sobie „Universum”!
Pełny komplet „Universum” — posiada wartość
ENCYKLOPEDYCZNA

29 6 1934

Druk „A. Pański, Płocków.

Informacja o publikowanych tytułach i samej serii zazwyczaj znajdowała się na wewnętrznych stronach okładek ukazujących się książek.

Redakcja „Universum” reklamowała swoją serię jako materiał o wartości encyklopedycznej. Jednakże owa „encyklopedyczność” w odniesieniu do wydawnictw „Universum” pozostawia pewien niedosyt. Poszczególne tytuły są w wielu wypadkach zbyt zbeletryzowane i czyta się je raczej jak typową powieść czy raczej opowiadanie, a nie wydawnictwo o charakterze informacyjnym, opartym na materiałach faktograficznych — źródłowych.

WYBRANE POZYCJE Z BIBLIOGRAFII I NETOGRAFII

Archiwum Wandy Pełczyńskiej, <https://www.pilsudski.org.uk/pl/archiwum-202.php> [Dostęp: 2021.05.17].

Dach dla Kościuszki i Miłosza, <https://www.rp.pl/artykul/127381-Dach-dla-Kosciuszki-i-Milosza.html> [Dostęp: 2021.05.17].

Drukarstwo żydowskie w Piotrkowie, <http://masechet.blogspot.com/2012/03/drukarstwo-zydowskie-w-piotrkowie.html> [Dostęp: 2021.05.15].

Jesteśmy firmą z tradycjami, <https://ruch.com.pl/o-nas/o-firmie/> [Dostęp: 2021.05.18].

Próchnik A., *Aleksandra Piłsudska : komendantka wywiadu kobiecego*, Piotrków 1934.

„Rocznik Polskiego Przemysłu i Handlu” : połączone wydawnictwa: "Rocznik Informacyjny o Spółkach Akcyjnych w Polsce" i "Polski przemysł i handel (rynek polski)" 1938.

Rudziński E., *O działalności „Ruchu”*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1966, nr 5/1.

Słownik pracowników książki polskiej, red. I. Treichel, Warszawa 1972.

Zapraszamy do korzystania z naszych zbiorów

**BIBLIOTEKA
PUBLICZNA**
im. MARII KONOPNICKIEJ w SUWAŁKACH

Pracownia Digitalizacji i Historii Mówionej Biblioteki Publicznej im. Marii Konopnickiej w Suwałkach
Ul. Emilii Plater 33 a
16-400 Suwałki
Tel. 87 565 62 46
digi@bpsuwalki.pl; <http://digi.bpsuwalki.pl/>